

І. А. Сазонець,

д. е. н., професор, завідувач кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокоористування, м. Рівне

І. Я. Зима,

к. мед. н., головний лікар комунального закладу "Рівненська обласна клінічна лікарня", м. Рівне

DOI: 10.32702/2306-6814.2018.23.108

СОЦІАЛЬНІ ТА МЕДИЧНІ ІНСТИТУЦІЇ В ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

I. Sazonets,

Doctors of Economics, Head of the Department of Public Administration, Documentation and Information Activities, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

I. Zyma,

PhD in Medical scienc, Chief Physician of the Municipal Institution "Rivne Regional Clinical Hospital", Rivne

SOCIAL AND MEDICAL INSTITUTIONS IN THE TRANSFORMATION OF THE STATE SYSTEM OF HEALTH CARE

У статті визначено, що головною ланкою системи державного управління системи охорони здоров'я в Україні є жорстка управлінська вертикаль управління від Міністерства охорони здоров'я до первинних ланок управління в районах та містах. Діяльність цього державного органу неможливо уявити без координації з міжнародними організаціями суто медичного та соціального страхування.

Зазначені організації не тільки надають конкретну адресну допомогу окремим категоріям населення України, але й беруть участь у укладанні міжнародних договорів Україною з іншими державами, проводять навчання, тренінги, курси підвищення кваліфікації, що підвищує якість управлінського медичного персоналу та персоналу служб органів державного управління в системі охорони здоров'я.

У статті визначено, що інституційний вплив на систему охорони здоров'я в Україні створюються організаціями, що мають суто медичне спрямування діяльності та організаціями, що мають соціальне та гуманітарне спрямування.

Доведено, що всі міжнародні організації, що працюють в Україні в цьому напрямі надають конкретну адресну матеріальну та моральну допомогу особам, що її потребують особисто або шляхом співпраці з соціальними або медичними установами.

Наголошено, що основою діяльності таких організацій в Україні є волонтерський рух та інші форми організації роботи, які не потребують виділення додаткових коштів з державного бюджету.

Виявлено, що важливою формою впливу міжнародних організацій на розвиток системи охорони здоров'я в Україні є проведення тренінгів, консультацій, навчань для представників різних ланок системи охорони здоров'я, соціальних служб, силових структур, пенітенціарної служби.

Зазначено, що в Україні відсутні власні неурядові та громадські організації такого спрямування, що за масштабами діяльності можуть бути зіставними з міжнародними фундаціями.

Акцентовано увагу на тому, що головною функцією Всесвітньої організації охорони здоров'я слід визначити її вплив на трансформацію системи управління охороною здоров'я України, побудову нової національної системи управління охорони здоров'я. Ця система повинна базуватися на загальноприйнятих світових стандартах та підходах та має потужну матеріальну базу, що побудована на досконалому механізмі фінансування.

The article states that the main link of the system of public administration of the health care system in Ukraine is the rigid management verticals of management from the Ministry of Health to the primary units of management in the districts and cities. The activities of this state body can not be imagined without coordination with international organizations of purely medical and social insurance.

These organizations not only provide specific targeted assistance to certain categories of the population of Ukraine, but also take part in the conclusion of international treaties with Ukraine with other states, conduct training, trainings, advanced training courses, which increases the quality of managerial medical personnel and personnel of public administration services in the system of protection health.

The article determines that the institutional impact on the health care system in Ukraine is created by organizations with a purely medical orientation and social and humanitarian organizations.

It is proved that all international organizations working in Ukraine in this area provide specific targeted material and moral assistance to those who need it personally or through cooperation with social or medical institutions.

It is stressed that the basis of such organizations in Ukraine is the volunteer movement and other forms of organization of work that do not require additional funds from the state budget.

It was revealed that an important form of influence of international organizations on the development of the health care system in Ukraine is the provision of trainings, consultations, exercises for representatives of various parts of the health care system, social services, security structures, penetrators.

It is noted that Ukraine does not have its own non-governmental and public organizations of such a direction that according to the scope of activities can be compared with international foundations.

The emphasis is placed on the fact that the main function of the World Health Organization should be to determine its impact on the transformation of Ukraine's health care system, the construction of a new national health care system. This system should be based on generally accepted world standards and approaches and has a powerful material base built on a perfect financing mechanism.

Ключові слова: державне, управління, охорона, здоров'я, організації, Червоний Хрест, МОМ, ЮНІСЕФ, ВООЗ, трансформація.

Key words: state, management, protection, health, organizations, Red Cross, IOM, UNICEF, WHO, transformation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аналіз сучасних процесів формування державної системи управління охороною здоров'я в Україні надає уявлення про комплексність та багатосторонність цього процесу. Безумовно головною ланкою системи державного управління системи охорони здоров'я в Україні є жорстка управлінська вертикаль управління від Міністерства охорони здоров'я до первинних ланок управління в районах та містах. Провідна роль в організації системи охорони здоров'я належить Міністерству охорони здоров'я. Водночас діяльність цього державного органу неможливо уявити без координації з міжнародними організаціями суто медичного та соціального страхування.

АНАЛІЗ ОСТАНІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Соціальні та медичні інституції є складовою частиною глобальної інституційної системи, яка має вплив на регулювання процесів державного управління на націо-

нальному та міжнародному рівнях. Проблеми інституціоналізму, інститутів, інституційної структури, імпорту інститутів із країн із розвинутою економічною системою в країні, що трансформують економіку та суспільство досліджуються в нашій країні нещодавно. Слід зазначити, що не зважаючи на недовгий термін досліджень у цій сфері, проводять вони достатньо ефективно. Серед вітчизняних вчених, що опрацьовують питання інституціоналізації слід виділити таких науковців: Галабурда І.К., Гладченко А.Ю., Гриценко А.А., Гриценко Е.О., Гохберг О.Ю., Дубницький В.І., Дефорж С.Ю., Дубницький В.І., Заяць Т.А., Тарасевич В.М., Ткач А.А., Ущиповський Ю.В., Чижова В.І., Царенко О.В. Однак дослідження інститутів, що працюють в сфері охорони здоров'я практично не проводились.

ЦІЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зазначені організації не тільки надають конкретну адресну допомогу окремим категоріям населення Ук-

раїни, але й приймають участь у укладанні міжнародних договорів Україною з іншими державами, проводять навчання, тренінги, курси підвищення кваліфікації, що підвищує якість управлінського медичного персоналу та персоналу служб органів державного управління в системі охорони здоров'я та наближає Україну до сприйняття загальноцивілізаційних цінностей в гуманітарній сфері та наближає сферу надання медичних послуг до світових стандартів. Тому є доцільним більш детально проаналізувати діяльність окремих організацій.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однією з головних світових фундацій, що працює в Україні є Міжнародна федерація товариства Червоного хреста і Червоного Напівмісяця. Основна мета діяльності Товариства — захист життя людини, попередження та полегшення людських страждань під час збройних конфліктів, стихійного лиха, катастроф та аварій, надання допомоги медичній службі збройних сил і органам охорони здоров'я, сприяння органам державної влади України у їхній діяльності в гуманітарній сфері. Український Червоний Хрест плідно співпрацює з 21 національним товариством зарубіжних країн, з якими укладені угоди про співпрацю, за фінансової підтримки міжнародних колег щороку виконує понад 20 гуманітарних програм. Товариство Червоного Хреста України є одним з ключових розробників стратегії Міжнародного Руху Червоного Хреста по підготовці національних товариств до відгуку на надзвичайні ситуації, спричинені ядерними, радіологічними, біологічними та хімічними факторами. Особлива увага приділяється співпраці з міжнародними організаціями і фондами (UNDP, UNICEF, UNFPA, ECHO, WFP, GIZ, WHO, UNHER тощо) для підтримки гуманітарних програм Товариства [1].

Усі складові Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця — Міжнародний Комітет Червоного Хреста, Міжнародна Федерація Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, національні товариства — у своїй діяльності керуються наступними єдиними принципами: гуманність, неупередженість, нейтральність, незалежність, добровільність, єдність, універсальність [1].

Основним напрямом діяльності Червоного Хреста в Україні є: патронажна служба, навчання навичкам первинної допомоги, санітарно-просвітницька діяльність, донорство крові, допомога постраждалим при надзвичайних ситуаціях, допомога внутрішнім переміщеним особам, загони швидкого реагування, служба розшуку, психосоціальна підтримка, мінна небезпека, міжнародне гуманітарне право (табл. 1).

Крім цих видів діяльності, Червоний Хрест в Україні проводить активну діяльність у сфері розбудови системи надання першої допомоги, діяльності мобільних медичних бригад, облаштування та роботи пунктів надання допомоги на контрольних пунктах в'їзду-виїзду в Ста-

Таблиця 1. Напрями та форми організації діяльності Міжнародної федерації товариства Червоного Хреста і Червоного Напівмісяця в Україні

№	Напрямок діяльності	Форми організації
1.	Волонтерство	Регіональне охоплення: Харківська, Запорізька, Дніпропетровська, Київська, Тернопільська обл. Напрями діяльності: перша допомога, загони швидкого реагування, психосоціальна підтримка, робота з дітьми, міжнародне гуманітарне право
2.	Загони швидкого реагування	Реагування на надзвичайні ситуації, тренінги з першої допомоги, чергування під час масових заходів, марафонів, спортивних змагань, організація роботи пунктів допомоги, розвиток спеціалізованих напрямів діяльності
3.	Психосоціальна підтримка	Внутрішньо переміщені особи, діти внутрішньо переміщених осіб, члени сімей демобілізованих військовослужбовців, демобілізовані військовослужбовці
4.	Гуманітарна допомога	Багатодітні сім'ї, сім'ї із самотнім годувальником, люди віком 65 років і більше, місцеві жителі районів Донецької та Луганської областей на підконтрольній Уряду території
5.	Служба розшуку	Запити, розшукові справи, консультації
6.	Відновлення родинних зв'язків для нерегулярних мігрантів	Візити до пунктів тимчасового перебування, бесіди із затриманими, надання можливості зателефонувати, гуманітарна допомога
7.	Перша допомога	Підготовка тренерів, підвищення кваліфікації тренерів, підготовка нових інструкторів, підвищення кваліфікації інструкторів, виїзні тренінги для населення Донецької та Луганської областей, виїзні тренінги для військовослужбовців
8.	Патронажна служба	Догляд на дому, лікування та профілактика туберкульозу, доступ до медичних послуг і медикаментів, лікування та профілактика ВІЛ/СНІД
9.	Діяльність мобільних медичних бригад	Донецька та Луганська області, доступ фізичних осіб до медичних послуг та медикаментів, сприяння діяльності пунктів надання допомоги на контрольних пунктах в'їзду-виїзду в Станиці Луганській

Джерело: [1].

ниці Луганській, посилював міжнародні зв'язки, працював із соціальними медіа, популяризував в країні міжнародне гуманітарне право.

Ще однією міжнародною організацією є місія Міжнародного Комітету Червоного Хреста. Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) є неупередженою, нейтральною та незалежною організацією, цілі й завдання якої мають виключно гуманітарний характер і полягають в тому, щоб захищати життя й гідність людей, які постраждали через збройні конфлікти та інші ситуації насильства, і надавати їм допомогу. Поширюючи та укріплюючи гуманітарне право й універсальні гуманітарні принципи, МКЧХ докладає усіх зусиль, щоб запобігти стражданню людей. МКЧХ, заснований у 1863 р., стоїть біля витоків Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. МКЧХ надано повноваження здійснювати свою діяльність у країнах, що постраждали від збройних конфліктів та інших ситуацій насильства. МКЧХ присутній у більш ніж 80 країнах, де працює майже 13000 співробітників. Більш ніж 300 співробітників працюють в Україні в офісах у Києві, Слов'янську, Северодонецьку, Маріуполі, Донецьку, Луганську та Одесі. Основними напрямками діяльності Місії Червоного Хреста в Україні є: допомога найуразливішим категорія населення в подоланні економічних труднощів; підтримка системи охорони здоров'я; поліпшення житлових умов та відновлення інфраструктури; робота в якості нейтрального посередника; пошук зниклих безвісті осіб; поширення поваги до медичних установ

Таблиця 2. Напрями діяльності та форми роботи МКЧХ в Україні

№	Напрямок діяльності	Форма роботи
1.	Відновлення житла і водопостачання	Придбання хімікатів для очистки питної води, ремонт головних інфраструктурних об'єктів, доставка питної води населенню, встановлення пунктів першої допомоги, утримання контейнерів для мусору, зон відпочинку, біотуалетів у зонах переходу Станиці Луганської, допомога домогосподарством у налагодженні побуту, будівництво нових будинків на місці зруйнованих, будівельні матеріали для ремонту шкіл і дитячих садочків, облаштування додаткового обладнання в лікарняних закладах
2.	Економічна безпека	Продуктові набори та предмети гігієни для громадян, предмети побуту для бенефіціарів соціальних установ, грошова допомога для малозабезпечених громадян та домогосподарств, допомога господарствам в натуральному вигляді, паливо для домогосподарств, грошова допомога сім'ям віськовослужбовців
3.	Підтримка охорони здоров'я	Надання витратних матеріалів закладам охорони здоров'я, медикаменти для хворих, обладнання на донорські пункти, психологічна підтримка, курси психологічної підтримки
4.	Відновлення сімейних зв'язків	Запити про пошуки рідних, організація перевезення, матеріальна допомога родинам зниклих безвісті
5.	Відвідування затриманих	Відвідання затриманих представниками МЧХ, сприяння в звільненні затриманих, матеріальна допомога полоненим, облаштування місць утримання під вартою, повідомлення від утриманих до рідних, проведення семінарів щодо практик утримання полонених та виконання покарань
6.	Турбота про загиблих	Участь у ексгумації тіл, технічне обладнання моргів, допомога сім'я на поховання загиблих, тренінги та інформаційні заходи щодо ідентифікації останків, пошуку зниклих безвісті, ремонт судово-медичних закладів, матеріали та реагенти для ДНК-лабораторій
7.	Мінна небезпека	Встановлення попереджувальних знаків, семінари щодо поводження з вибухонебезпечними предметами, плакати на буклети з мінної небезпеки, навчання населення з вибухової небезпеки, співпраця з ДСНС
8.	Забезпечення норм міжнародного громадянського права (МГП)	Проведення семінарів для офіцерів ВСУ, ознайомлення з місією та цілями МКЧХ, започатковано та підтримується діяльність Центру із вивчення МГП, семінари для СБУ, ДПСУ з міжнародних норм і стандартів правоохоронної діяльності, навчальні сесії для СБУ та Національної гвардії з питань застосування сили та вогнепальної зброї, круглі столи щодо ведення військових дій спільно з Генеральним штабом

Джерело: [2].

та медичних працівників; захист цивільного населення; захист людей від мін та боєприпасів, що не розірвалися; співпраця з товариством Червоного Хреста України [2].

Основні напрями та форми роботи Міжнародного Комітету Червоного Хреста подані в таблиці 2.

Важливою міжнародною інституцією, що має своє представництво в Україні є Міжнародна організація з міграції (МОМ). Головними завданнями цієї організації в Україні є робота в таких сферах: протидія торгівлі людьми; управління міграцією та кордонами; міграція та розвиток; сприяння культурному різноманіттю та інтеграції мігрантів; медичні послуги та подорожня допомога мігрантам; допомога громадянам, які зазнали наслідків конфлікту (див. табл. 3).

Оцінка стану здоров'я є основною послугою, яку МОМ надає у галузі охорони здоров'я мігрантів в Україні. Вона здійснюється з метою переселення, міжнародного працевлаштування, заявки на участь у конкретних програмах допомоги мігрантам або для отримання тимчасової або постійної візи. Наразі Представництво МОМ в Україні здійснює оцінку стану здоров'я для Австралії, Канади, Нової Зеландії, Сполучених Штатів Америки та Великої Британії [3].

В Україні активно працює Представництво Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців в Україні, Білорусі та Молдові. УВКБ ООН, Агентство ООН у справах біженців — це глобальна організація, яка присвя-

чує свою діяльність порятунку життів, захисту прав та побудові кращого майбутнього для біженців, вимушено переміщених громад та осіб без громадянства. Починаючи з 1950 року, УВКБ ООН координує міжнародні

Таблиця 3. Напрями діяльності та форми роботи МОМ в Україні

№	Напрями діяльності	Форми роботи
1.	Протидія торгівлі людьми	Попередження та запобігання, надання підтримки правоохоронним органам, захист та реінтеграція, партнерство
2.	Управління міграцією та кордонами	Розробка комплексної системи управління міграційними процесами та кордонами, зміцнення потенціалу державних органів, що відповідають за міграцію, участь у підготовці міжнародних угод між Україною та країнами ЄС, допомога в удосконаленні процесів реалізації безвізового режиму, моніторинг становища мігрантів
3.	Міграція та розвиток	Сприяння добробуту мігрантів, розкриття потенціалу трудової міграції, економічна інтеграція мігрантів шляхом надання мікрокредитів підприємцям
4.	Сприяння культурному різноманіттю та інтеграції мігрантів	Участь у мережі міжнародних організацій з цього питання, популяризація культурного різноманіття. Виготовлення соціальної реклами, робота у соціальних мережах, аудіо-, відео-ролики
5.	Медичні послуги та подорожня допомога мігрантам	Оцінка стану здоров'я мігрантів з України в інші країни світу, оцінка стану здоров'я біженців, сприяння фізичному, психічному, соціальному благополуччю мігрантів, вирішення медико-санітарних проблем мігрантів
6.	Допомога громадянам, які зазнали наслідків конфлікту	Покращення можливостей самозабезпечення та самозайнятості переміщених осіб, тренінги із самозайнятості, мікропідприємництва та профорієнтації, соціальне згуртування населення у місцевих громадах, тренінги із соціального згуртування, розвиток інфраструктури у зонах переселення та повернення, гуманітарна допомога в зоні конфлікту, національна гаряча лінія для переміщених осіб

Джерело: [3].

зусилля, спрямовані на захист людей, змушених полишати свої оселі через конфлікт або переслідування. Організація надає таким особам життєво необхідну допомогу: житло, продукти харчування, воду, а також захищає їхні фундаментальні права [4].

Протягом останніх років в Україні активно працює Представництво Дитячого Фонду Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ). Організація постійно збільшує масштаби своєї підтримки Уряду України у створенні програм з охорони здоров'я, харчування, освіти та захисту для дітей. ЮНІСЕФ відстоює права дітей на участь та виступає за пріоритетність дій направлених на допомогу найбільш знедоленим та дітям та родинам, що опинились у кризових ситуаціях. Визнаючи, що добробут дітей тісно пов'язаний із станом матерів, ЮНІСЕФ також працює заради покращення здоров'я та освіти та захисту прав матерів в Україні [5].

Представництво ЮНІСЕФ в Україні продовжує реалізацію програми, що відображає прагнення країни досягти Цілей розвитку тисячоліття. Ці цілі включають захист материнства, зменшення дитячої смертності, зупинення поширення ВІЛ/СНІДу й туберкульозу, захист вразливих категорій і сприяння гендерній рівності.

Поточна Програма співпраці з Урядом України, яка триває з 2012 року по 2015 рік складається із чотирьох компонентів: адвокація, інформація та соціальна політика; ВІЛ/СНІД, діти та молодь; захист дитини; здоров'я та розвиток дитини [5].

В Україні працює Представництво Всесвітньої організації охорони здоров'я, що проводить всесвітні стандарти охорони здоров'я в національну систему, що трансформується. На теперішній час найбільш актуальними питаннями діяльності ВООЗ в Україні є: ознайомлення з положеннями політики Здоров'я-2020 різних зацікавлених сторін з усіх секторів; аналіз ситуації в країнах крізь призму політики Здоров'я-2020; реалізація загальнодержавного підходу і принципу залучення всього суспільства; вплив на соціальні детермінанти справедливості в питаннях охорони здоров'я, гендеру та прав людини; здійснення політики Здоров'я-2020 на основі національних і субнаціональних заходів політики, стратегій і планів охорони здоров'я; зміцнення потенціалу і служб громадської охорони здоров'я; проведення моніторингу та оцінки; практичне застосування нових концепцій і фактичних даних; інтегровані підходи до реалізації чотирьох пріоритетних напрямків політики Здоров'я-2020 [6].

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки аналізу впливу діяльності Міжнародних організацій, що працюють в сфері охорони здоров'я на систему державного управління системою охороною здоров'я, необхідно визначити таке:

— інституційний вплив на систему охорони здоров'я в Україні створюються організаціями, що мають суто медичне спрямування діяльності та організаціями, що мають соціальне та гуманітарне спрямування;

— всі міжнародні організації, що працюють в Україні в цьому напрямку надають конкретну адресну матеріальну та моральну допомогу особам, що її потребують особисто, або шляхом співпраці з соціальними або медичними установами;

— основою діяльності таких організацій в Україні є волонтерський рух та інші форми організації роботи, які не потребують виділення додаткових коштів з державного бюджету;

— важливою формою впливу міжнародних організацій на розвиток системи охорони здоров'я в Україні є проведення тренінгів, консультацій, навчань для представників різних ланок системи охорони здоров'я, соціальних служб, силових структур, пенітенціарної служби;

— в Україні відсутні власні неурядові та громадські організації такого спрямування, що за масштабами діяльності можуть бути зіставними з міжнародними фундаціями. Гуманітарна та соціальна діяльність шляхом залучення неурядових та громадських організацій стрімко розвивається в Україні;

— головною функцією Представництва Всесвітньої організації охорони здоров'я в Україні слід визначити її вплив на трансформацію системи управління охороною здоров'я України, побудову нової національної системи управління охорони здоров'я, що базується на загальноприйнятих світових стандартах та підходах та має потужну матеріальну базу, що побудована на досконалому механізмі фінансування.

Масштабне реформування системи охорони здоров'я може бути проведено на основі співпраці з глобальними інституціями медичного та гуманітарного профілю.

Література:

1. Міжнародна федерація товариства Червоного Хреста та Червоного Напівмісяця [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://redcross.org.ua/>
2. Місія Міжнародного Комітету Червоного Хреста [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ua.icrc.org/>
3. Міжнародна організація з міграції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/>
4. Представництво Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців в Україні, Білорусі та Молдові [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unhcr.org/ua/>
5. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/org-in-ukraine/456>
6. Представництво Всесвітньої організації охорони здоров'я [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/org-in-ukraine/460>

References:

1. Ukrainian Red Cross Society (2018), available at: <http://redcross.org.ua/> (Accessed 01 Nov 2018).
2. International Committee of the Red Cross (2018), available at: <http://ua.icrc.org/> (Accessed 01 Nov 2018).
3. IOM Mission in Ukraine (2018), available at: <http://www.iom.org.ua/> (Accessed 01 Nov 2018).
4. UNHCR Ukraine (2018), available at: <http://www.unhcr.org/ua/> (Accessed 01 Nov 2018).
5. United Nations Children's Fund (UNICEF) (2018), available at: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/org-in-ukraine/456> (Accessed 01 Nov 2018).
6. WHO (2018), available at: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/org-in-ukraine/460> (Accessed 01 Nov 2018).
Стаття надійшла до редакції 03.11.2018 р.